

Benjamin Asmussen, Kinafarerne: Mellem kejserens Kina og kongens København (København: Gads Forlag, 2019). 288 pp.

Leos Müller, Stockholm University

De två nordiska ostindiska kompanierna, det danska och det svenska, har länge varit föremål för såväl historisk forskning som populärhistoriska skildringar, och det finns en mycket omfattande litteratur om båda. Forskningsintresset utgår från att kompanierna har spelat en viktig roll i de nordiska staternas globalisering under tidigmodern tid. Kompanierna importerade exotiska varor som formade nya konsumtionsvanor, vetenskapliga intressen och kulturfenomen. De drog in kapital till Köpenhamn, Göteborg, Stockholm och andra städer – kapital som vidare investerades i industrier, jordbruk, rederier, och varv. Hur mycket nytt kan man egentligen säga givet den omfattande litteratur som idag finns om kompanierna? Benjamin Asmussens bok *Kinafarerne. Mellem kejserens Kina og kongens København* (2019) visar att det fortfarande finns mycket kvar att upptäcka.

Asmussen är curator vid det danska M/S Museet for Søfart i Helsingør och disputerade år 2018 på en avhandling om det Danske Asiatiske Kompagniets verksamhet i Kanton. Han är idag Danmarks främsta expert på kompaniets Kinahistoria. Den nyutkomna recenserade boken utgår från avhandlingen men den riktar sig till en mycket bredare läsekrets. Asmussen lämnar det teoretiska och metodologiska åt sidan och berättar med liv och lust om kompaniets anställda som reste till Kina — *Kinafarerne*.

Det som skiljer Asmussens bok från annan kompanilitteratur är hans fokus på människorna. Han är intresserad av kompaniets handelsagenter, superkarger, som organiserade affärer i Kanton, och som ofta även fick bo långa perioder i

Recommended citation: Müller, Leos review of Benjamin Asmussen, 'Kinafarerne: Mellem kejserens Kina og kongens København' (København, 2019), *1700-tal: Nordic Journal for Eighteenth-Century Studies*, 17 (2020), 175–177. <https://doi.org/10.7557/4.5555>

Copyright: © 2020 The Author(s). This is an open-access article distributed under the terms of the Creative Commons Attribution 4.0 International License ([CC BY 4.0](https://creativecommons.org/licenses/by/4.0/)), which permits unrestricted use, distribution, and reproduction in any medium, provided the original author and source are credited.

Kanton eller den portugisiska kolonin Macao. Den traditionella forskningen har varit mer intresserad av kompaniet som företagsform eller av de asiatiska varorna och globala handeln. Asmussens fokus på människor och deras nätverk, karriärer och familjeliv visar att de anställdas nätverk sträckte sig långt utanför själva kompaniet.

Det danska Asiatiska kompaniet hade sitt huvudsäte i Köpenhamn och de danska anställda och direktörerna hade alltid nära till den politiska makten och till andra danska handelskompanier samt huvudstadens finansiella nätverk. Flera danska ministrar fick rollen som kompaniets officiella överhuvud; *praeses*. Så var det inte alls för det Göteborgsbaserade svenska kompaniet. Det är kanske även det som tydligast skiljer det danska Asiatiska kompaniet från det svenska Ostindiska kompaniet.

Asmussens bok behandlar endast det Danske Asiatiske Kompagniets Kina-historia. Det grundades 1732 på rester av det gamla danska Ostindiska kompaniet som redan hade funnits under mer än hundra år. Det nya kompaniet fick bedriva fjärrhandel med både Indien, de danska stationerna Tranquebar och Serampore, och Kanton i Kina. Men det framgår tydligt att det var ett intresse för Kinahandeln som låg bakom omorganisationen. Under hela 1700-talet var handeln med Kina betydligt viktigare än den med Indien.

I första kapitlet berättas historien om holländaren Pieter van Hurk som fick leda den första danska expeditionen till Kanton redan 1730, alltså två år innan kompaniet fick sin officiella oktroj. Van Hurk hade tidigare verkat i det upplösta Ostendekompaniet, vars framgångar i början av 1700-talet visade att tidens mest lukrativa destination var Kanton. Där kunde man tjäna mycket pengar på att ta in te, siden, porslin och andra kinesiska varor till Europa. Ostendekompaniet grundades i Ostende, i dagens Belgien, och upplöstes efter brittiska och holländska påtryckningar år 1727.

Den första mycket vinstgivande expeditionen inledde kompaniets 110-åriga historia. De första femtio åren, 1732–1782, beskrivs närmare i bokens andra kapitel. Vi får inblick i hur verksamheten organiserades i Köpenhamn, var bokhållarna satt, var auktionerna ägde rum och var kinafarare byggdes. Vi får också en bild av Kanton och Macao. Vi får veta hur inköpen ordnades i Kina och varför besättningarna aldrig fick besöka Kanton utan stannade på ankringsplatsen Whampoa. Kinesiska myndigheter tillät inte besöken, utan även handelsagenter fick bo endast i ett avgränsat område i staden. Men Asmussen skildrar också själva resorna mellan Köpenhamn och Kanton, ibland snabba och händelselösa, ibland fulla av olyckor och fördröjningar.

Men det som gör Asmussens framställning så läsvärd är hans ambition att skildra historien utifrån de enskilda kinafararnas livsöden. Vi får läsa om Pieter

van Hurk, Jens Boje, Christen Lintrup Lindencrone och andra. Den som författaren ger störst uppmärksamhet är den färgstarke och språkbegåvade Peter Mourier (1746–1836). Mourier tillbringade femton år i Kina och tog även dit sin fru och sina barn. Hans tid i Kanton 1770–1785 hör till de mest omvälvande i Kinas och kompaniets historia. Efter en kritisk period i början av 70-talet fick kompaniet några "florissante" år under det amerikanska frihetskriget, för att sedan vara nära konkurs åren 1782–1785. Efter sin hemkomst sparkades Mourier av kompaniet på grund av ekonomiska oegentligheter, men framlevde resten av sitt liv som framgångsrik köpman och godsägare. Han var sannolikt den ende danske superkargen som lärde sig kinesiska ordentligt.

Bokens tredje, korta, kapitel ägnas åt kompaniets kris under åren 1783–85. Asmussen tar upp fyra olika men ändå sammanflätade orsaker till krisen. Utbrottet av vulkanen Laki på Island 1783 ledde till fler kalla somrar med medföljande ekonomisk nedgång i Europa och minskad efterfrågan på koloniala varor. Kompaniet drabbades också hårt av omfattande bedrägeri av en bokhållare. År 1783 var det amerikanska frihetskriget över, vilket markerade slutet på krigskonjunkturen och kompaniets goda år under neutral flagg. Men det kanske ändå viktigaste var den så kallade Commutation Act i England. Commutation Act år 1784 sänkte kraftigt de brittiska skatterna på lagligt importerat te. Priserna på te halverades och därmed försvann marknaden för det illegala teet som till stor del smugglades från Köpenhamn, och egentligen importerades av det danska kompaniet.

Resten av boken ägnas åt kompaniets utdragna svanesång. Först år 1840 lades kompaniet ned, decennier som präglades av fler kriser, krig och överlevnadsförsök. Även denna period skildras med hjälp av en spännande kinafarare. Theodor Emil Ludvigsen (1804–1896) var kompaniets siste superkarg. Han kom till Kina så sent som år 1829 då det gamla Kantonsystemet var mer eller mindre upplöst. Han var med när kompaniet lades ned 1840 och ordnade dess arkiv för eftervärlden, en förklaring till varför källmaterialet är så rikt och välbevarat. Hans memoarer framstår som en guldgruva för alla som intresserar sig för Danmarks kontakter med Kina i början av 1800-talet.

Sist men inte minst bör bokens omsorgsfullt valda bildmaterial nämnas. Urvalet vittnar om författarens djupa kunskaper om 1700-talets globala handel och sjöfart och om hans intresse för bildkonst. De uttömmande illustrationstexterna är lika meningsbärande för innehållet som huvudtexten. Benjamin Asmussens bok är ett lysande exempel på hur populärhistoria bör skrivas. Boken är både läsvärd och lättläst. Författarens gedigna kunskaper och djupa engagemang som historieförmedlare lyser igenom i texten.